

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi
The University of Kahramanmaraş Sütçü İmam
Review of The Faculty of Theology
ISSN-1304-4524 e-ISSN-2651-2637

Kur'an'ı Anlamada Bağlam

Yazar: Ahmet ÖZ

(İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2016)

Değerlendiren / Reviewed by

Ayşe ATEŞ

KSÜ İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri
Doktora Öğrencisi. Kahramanmaraş/TÜRKİYE
ayse.kahramanates@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8732-3034>

Makale Türü/ Article Types: Kitap Değerlendirmesi /Book Reviews

Makale Geliş Tarihi/ Date of Receipt: 07/11/2018

Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance: 26/12/2018

Makale Yayın Tarihi: 31/12/2018

Yayın Sezonu/Pub Date Season: Temmuz-Aralık / July-December

Yıl/Year: 16 **Sayı/Issue:** 32 **Sayfa /Page:** 357-364

Atıf/Citation: Ateş, Ayşe. " Kur'an'ı Anlamada Bağlam, Yazar: Ahmet ÖZ (İstanbul: Hikmetevi Yayınları 2016)". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 32 (Haziran 2018): 357-364

Kitap Değerlendirmesi

Kur'an'ı Anlamada Bağlam

İnsanlık için yol gösterici ve hidayet rehberi olan Kur'an, getirdiği emir ve yasaklarla insana bir dünya görüşü sunmakta, hayatı anlamlandırmasına katkı sağlamaktadır. Hayat kaynağımız olan Kur'an'ı doğru bir şekilde anlamak, açıklamak ve yorumlamak büyük önem arz etmektedir. Bu konuda Ahmet Öz tarafından "Kur'an'ı Anlamada Bağlam" adlı önemli bir çalışma kaleme alınmıştır. Bu çalışma okuyucuya doğru bir bakış açısı kazandırmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada Kur'an'ın doğru anlaşılmasında bağlamın rolü ortaya konmuş, bağlamından koparılan ayetlerin yorumlarında ortaya çıkan sorunlar titizlikle tespit edilmiştir. Eser giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Önsözünde Kur'an ayetlerinin doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için iç ve dış bağlamın göz önünde bulundurulması gerektiği ile ilgili açıklamalara ve özellikle Kur'an'a bütüncül yaklaşmanın önemine dikkat çekilmiştir. Giriş bölümünde Kur'an'ı doğru bir şekilde anlamının önemi vurgulanarak, doğru anlamının belirli kurallar dâhilinde gerçekleştirilebileceği ifade edilmiştir. Veciz bir şekilde ifade edilen bu kurallar, okuyucu için son derece kıymetli bilgilerdir. Kur'an'ın bütünlüğünden ne kastedildiği ile ilgili genel bilgiler verilerek, okuyucunun konuya dair belli bir birikime sahip olması sağlanmıştır.

Birinci bölümde bağlamla ilgili kavramsal çerçeve çizilmiştir. Siyak, sibak, siyak ve sibakın terim anlamları, bağlam-siyak ilişkisi, iç bağlam ve dış bağlam kavramları tavsiz edilmiştir. Bağlam-siyak ilişkisinden hareketle "bağlam" ifadesinin "siyak ve sibak" ifadesini kapsadığı hatta ondan daha geniş olduğuna karar verilerek siyak sibak yerine iç bağlam ifadesi kullanılmıştır. Nüzul ortamı ve nüzul sebeplerini anlatmak için dış bağlam ifadesi kullanılmıştır. Bu terimlerin anlamlarının başta verilmesi, okuyucunun doğru bir okuma yapmasına katkıda bulunmuştur. Ayetlerin içinde buldukları

bağlama göre anlamının gerekliliği dile getirilmiştir. Öz'ün dış bağlamı okuma noktasında şu tespiti oldukça kayda değer niteliktedir: Kur'an'ın indiği nüzul ortamı coğrafi, ekonomik ve siyasi açıdan iyi bilinmelidir. Bu konuda ifrat Kur'an'ı nüzul ortamından kopartmak, tefrit ise Kur'an'ı nüzul ortamına mahkûm etmektir. (s. 23-32)

Yazar, iç ve dış bağlamın neden bu kadar önemli olduğunu "Mushafların Tertibi" başlığı altında konuları Mekki ve Medeni Sureler, Ayetlerin Tertibi, Surelerin Tertibi şeklinde ele alarak ortaya koymaktadır. Ayetlerin tertibinin Allah'ın muradına uygun şekilde düzenlendiği için ayetlere mana verirken mutlaka sure içi ayet tertibine ve buldukları pasajdan koparmadan sure içi bütünlüğüne dikkat edilerek değerlendirilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Surelerin tertibi konusunda sure tertibinin tevkifi mi, ictihadi mi yoksa bir kısmı tevkifi bir kısmı ictihadi mi şeklindeki görüşler üç başlık altında tarafsız bir şekilde delilleriyle ele alınmış, surelerin tertibinin sahabenin ictihadi ile olduğu görüşü benimsenmiştir. Bu kanaate sevk eden en önemli delil olarak Hz. Osman'ın Kur'an'ın çoğaltılması esnasında ileri sürmüş olduğu sure tertibinin yeniden yapılması ve özel mushafı olan sahabilerin mushaflarındaki sure dizilişlerinin farklı olması gösterilmiştir. (s. 32-46)

Yine aynı bölümde "Kur'an Üslubu" başlığı altında Hitap Üslubu ve Bağlam, Kur'an'ın Edebi Üslubu, Ayetler ve Sureler Arasındaki Münasebet ele alınmıştır. Bağlamın önemini ispat sadedinde Kur'an'ın üslubunun özellikleri ortaya konmuştur. Kur'an'ın hitabi bir dil ile nazil olduğu vurgusu yapılarak, sözü kimin söylediği, kime söylediği, nerede söylediği, ne için söylediği, ne söylediği ve nasıl söylediğinin anlamın belirlenmesinde önemli bir rol oynadığı ifade edilmiştir. Bu açıdan Kur'an'ın sözlü konuşma diline sahip olmasının sadece iç bağlamın değil dış bağlamın da bilinmesini zorunlu kıldığı açık bir biçimde görülmektedir. Kur'an'ın edebi eşsiz bir üsluba sahip olması ve sure içi tertibin Allah'ın muradına uygun olarak düzenlenmesinden hareketle iç bağlamın nazar-ı itibara alınması gerektiği ortaya konulmuştur. Kur'an'ın anlam bütünlüğünü or-

taya çıkarmada ayet ve sure arasındaki münasebetin önemi müfessirlerin bu konudaki görüşleri ve öne sürdükleri deliller çerçevesinde ele alınmıştır. Başta Razi, Bikai, Suyuti, Ebu's Suud Efendi, Elmalılı Hamdi Yazır ve Abdullah Draz'ın bu konudaki örneklerine yer verilmiştir. Mezkûr müfessirlerin sureler arası bağlantının var olduğu iddiasını temellendirme adına zorlama yorumlara gidildiğine dikkat çekilmiştir. Bu tür bağlantı noktaları aramalarının temel sebebi Kur'an'ın bugün elimizdeki mushafın dizilişinin tevkihi olduğuna inanılmasına bağlanmıştır. Yazar Kur'an ayetleri ve sureleri arasında mükemmel bir ilişki vardır ya da yoktur şeklinde bir genelleme yapılmasının uygun olmadığı kanaatini taşımaktadır. (s. 46-63)

İkinci bölümde ise çalışmanın asıl amacını kapsayan Kur'an'ın doğru anlaşılması açısından iç bağlam ve dış bağlam iki ana başlık altında konular derinlemesine incelenerek ele alınmıştır. Ayetler arası münasebetin önemini ortaya koymak için bağlamından koparılan ve Kur'an bütünlüğüne aykırı yorumlanan ayetlerden örnekler verilmiştir. "Kur'an'ın Doğru Anlaşılması Açısından İç Bağlam" başlığının altında Sure ve Pasajlarda İşlenen Konuların Tespiti, Ayet Bütünlüğü Gözetilmeden Yapılan Yorumlar, Pasaj Bütünlüğü Gözetilmeden Yapılan Yorumlar, Sure Bütünlüğü Gözetilmeksizin Yapılan Yorumlar, Kur'an Bütünlüğü Gözetilmeksizin Yapılan Yorumlar şeklinde beş başlık altında değerlendirilmiştir.

Sure ve pasajlarda konuların tespitinde ayet bütünlüğü gözetilmeden yapılan yorumların ayetlere parçacı yaklaşımın sonucu olarak gören yazar verdiği örneklerle bu yaklaşımın yanlışlığını ispatlamaya çalışmaktadır. Bu duruma sebep olarak ayetleri sırf literal anlamıyla değerlendirme, istediği manayı oradan çıkarma ya da her konuya bir ayet bulma arzusu gösterilmektedir. Özellikle bazı ayetlerin siyasi amaç için kullanıldığına dikkat çekilmektedir. İç bütünlük gözetilmeksizin bazı kimselerin kendi görüşlerini ispat sadedinde farklı yorumladıkları ayetlerden ikisi Haşr suresinin yedinci ayeti ve Necm suresinin üçüncü ve dördüncü ayetleridir. Birincisi fey ve ganimet dağıtımını hakkında bilgi içerirken, ikincisi

Kur'an'ın bir vahiy olduğu, onun bir insan sözü olmadığı mesajını taşımaktadır. Ayetlerde geçen kelimelerin sırf literal anlamı esas alınarak, bağlamına bakılmadan ondan hüküm çıkarmanın, murad-ı ilahiye uygun düşmediği sonucuna varılmıştır. (s. 66-74)

“Pasaj Bütünlüğü Gözetilmeden Yapılan Yorumlar” başlığı altında Kur'an ayetlerini buldukları pasaj içerisinde değerlendirme ve bağlamı göz önünde bulundurma gerekliliği çarpıcı örneklerle açıklanmıştır. Birinci örnek mushafa abdestsiz dokunulup dokunulmayacağı ile ilgilidir. Fıkıh âlimlerinin mushafa abdestsiz dokunulmayacağı ile ilgili delil gösterdikleri ayet Vakıa suresinin yetmiş dokuzuncu ayetidir. Yazar bu ayetin içinde bulunduğu pasaj bütünlüğünden koparılarak değerlendirildiğini, 75-80. ayet mealleri birlikte incelendiğinde mezkûr ayetin öne sürülen konuyla alakalı olmadığını ifade etmektedir. (s. 76-86)

Ele alınan ikinci örnek “Herkes Cehenneme Girecek mi?” başlığı altında Meryem suresinin 71. ayetidir. Bazı müfessirlerin tüm insanların cehenneme gireceğine delil gösterdikleri ayettir. Yazar bu duruma ayetin içinde geçen “variduha” ifadesine “cehenneme girmek” anlamının verilmesinin sebep olduğunu belirtmektedir. Yazar “variduha” ifadesine “cehenneme uğramak” manasının verilmesinin uygun olduğunu delillerle ortaya koymuştur. (s. 86-92)

“Sure Bütünlüğü Gözetilmeksizin Yapılan Yorumlar” başlığı altında kısa surelerden Kıyame, Fecr ve Maun sureleri ele alınmıştır. Surenin genel muhtevasından ayırıp, herhangi bir ayeti ya da ayet grubunu alıp tek başına farklı değerlendirmenin yanlışlığı ortaya konmuştur. Genel kabul gören anlayış Kıyame suresinin 16-19. ayetlerinin vahyin indiriliş esnasında peygamberimizin durumunu ifade etmek için kullanıldığı yönündedir. Yazar bilinenin aksine öne sürülen delillerin, kelimelere verilen anlam, metinsel insicam ve makullük açısından problemliliğini kendi görüşünü destekleyen müfessirlerin yorumlarına ve rivayetlere yer vererek geniş bir şekilde ele almıştır. Sure baştan sona kıyamet ahvalinden bahsetmektedir. (s. 103-128)

“Kur'an Bütünlüğü Gözetilmeden Yapılan Yorumlar” başlığı altında Bakara suresi 191 ve 217. ayetlerinde geçen “fitne” kelimesi, Nahl suresi 93. ayette hidayet ve delalet dilemenin Allah'a mı yoksa insana mı izafe edilmesi meselesi, İsra suresinin 16. ayetinde geçen “emerna” kelimesinin içine kötülüğün girip girmeyeceği meselesi detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Kur'an'ın tamamı göz ardı edilerek yapılan yorumların nasıl sıkıntılı sonuçlar doğuracağı açık bir şekilde gösterilmiştir.

İkinci bölümde ikinci ana başlık olan “Kur'an'ın Doğru Anlaşılması Açısından Dış Bağlam” altında Sebeb-i Nüzul Gözardı Edilerek Yapılan Yorumlar, Hurufi Yorumlar, Kelime veya Terimsel Anlamı Dikkate Almayan Yorumlar olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir. Yazara göre dış bağlamdan kastedilen sadece nüzul sebepleri, nüzul ortamının sosyal, siyasal, psikolojik, kültürel, edebi, dini yapısı değil aynı zamanda nüzul sonrasında ortaya çıkan ve ayetlerin yorumuna etki eden bazı etmenlerdir. Dış bağlam göz ardı edilerek sırf literal anlamı esas alınarak yapılan yorumlara herkes tarafından yanlış olarak bilindiği iddia edilen Maide suresi 93. ayet, A'raf suresi 31. ayet, Bakara suresi 195. ayet tercih edilmiştir. Nüzul sebebi bilinmeden anlaşılması güç olan ayetler, Nur suresi 11. ayet ve Enfal suresi 7. ayet üzerinden değerlendirilmiştir. Bu anlamda sebeb-i nüzul göz ardı edilerek yapılan yorumlar ve nüzul sonrasında ortaya çıkan hurufi yorumlar altında ebced hesabı, Kur'an şifresi iddiası adlı konular ele alınmıştır. Ebced hesabının tarihi süreci hakkında verilerek hangi amaçla kullanıldığına dikkat çekilmiştir. Özellikle Said Nursi'nin yazdığı eserlerden alıntılar yapılarak konu örneklendirilmiştir. Kur'an'ın şifresi iddiasında Ömer Çelakıl'ın kitabından alıntılama yapılmıştır. Görüşlerinin Kur'an'ın gönderiliş amacından uzak olduğu belirtilmiştir. (s. 135-151)

“Kelime ve Terimsel Anlamı Dikkate Almayan Yorumlar” başlığı altında Kur'an'da geçen kelimelerin sonradan kazandıkları terim anlamları çerçevesinde değerlendirildiğinde, Kur'an çevirilerinde semantik sorunların yaşandığına dikkat çekilmiştir. “Musallin” ke-

limesinin her geçtiği ayette “namaz kılanlar”, “hadis” ve “zekât” kelimelerinin her geçtiği yerde terim anlamlarının verilmesinin ayetin yanlış anlaşılmasına sebep olduğu açığa çıkarılmıştır. (s. 151-158)

Eserin üçüncü ve son bölümünün başlığı ise “Bağlamın Göz Ardı Edilmesine Sebep Olan Etkenler” dir. Bu etkenler dokuz başlık altında fazla ayrıntıya girilmeden birkaç örnekle açıklanmıştır. Birinci etken konulu tefsir çalışmalarıdır. (s. 159-162) İkinci etken Kur’an’da eş anlamlı ve çok anlamlı kelimelerin yer almasıdır. Yazar kelimelerin tarihi süreçte yeni anlamlar kazanabileceği, bazen de anlam daralması yaşayabileceği “el- Kitap” ve “ayet” kelimeleri üzerinden açıklamıştır. (s. 162-165) Üçüncü etken her konuyu bir ayetle destekleme arzusudur.(s. 165-168)

Dördüncü etken Kur’an’da her şeyin var olduğu iddiasıdır. Yazar, İslam âlimlerinin Enam 38 ve 59. ayetleri ile Nahl suresinin 89. ayetini delil olarak öne sürerek Kur’an’da aranılan her şeyin var olduğuna inanmaları, ayetlerin kendi iç bağlamından kopuk olarak değerlendirmesine bağlamıştır. Razi, Gazali, Zerkeşi, Suyuti gibi birçok müfessirlerin görüşlerine yer verilmiştir. Özellikle de işari tefsirlerinde Kur’an’da her şeyi bulma mantığının olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu tür yorumların Kur’an’ın gönderiliş amacına uygun olmadığı belirtilerek, zorlama tevellere gidilmemesi noktasında uyarı yapılmaktadır. (s. 168-175)

Beşinci etken Kur’an’ın siyasi ve ideolojik emeller için kullanılmasıdır. Yazar, konuyu Emevilerin iktidarını kötülemek için kullanılan Kadir suresi 4. ayet ile İsrâ suresi 33. ayeti, Abbasilerin iktidarını meşru göstermek için kullanılan Muhammed suresi 38. ayeti ele alarak değerlendirmiştir. (s. 176-179)

Altıncı etken mezhep taassubudur. (s. 179-185) Yedinci etken yeniliklere kapalı gelenekçi anlayıştan kaynaklanan sebeplerdir. Bir örnekten hareketle özet bilgiler verilmiştir. (s. 185-187) Sekizinci etken modernist anlayıştan kaynaklanan yorumlardır. Batıda ilim ve teknolojinin gelişmesine bağlı olarak çağa ayak uydurma adına ayetlerden bir takım çıkarımlarda bulunulduğu dile getirilmiştir.

Kur'an tek eşliliği mi emretti yoksa dört eşliliğe ruhsat var mı? Hz. İbrahim ateşe atıldı mı yoksa şehri mi terk etti? Hz. İsa bebekken mi konuştu yoksa otuz yaşında (yetişkin) mı konuştu? Bu üç örnek üzerinden konu değerlendirilmiştir. (s.187-194)

Dokuzuncu ve son etken bilimsel gelişmelere Kur'an'dan referans aramadır. Kur'an'da her şeyin var olduğu iddiasıyla benzerlik taşımaktadır. Mevcut bilimsel verilerin Kur'an'a onaylatılmasının yanlışlığı ortaya konmuştur. Bu bilimsel iddiaların ayetin maksadını ikinci plana attığı belirtilmiş ve Kur'an'ın bir bilim kitabı olmadığı vurgulanmıştır. (s. 194-199)

Sonuç olarak bu çalışmada Kur'an'a bir bütün olarak yaklaşılması gerektiği ve Kur'an'ı anlamada bağlamın önemli bir fonksiyon olduğu akıcı ve anlaşılır bir dille ortaya konulmuştur. Başlık ile içerik bire bir örtüşmektedir. Bağlamın sadece bir yönüyle değil, bütün yönleriyle ele alınması çalışmayı diğer çalışmalardan farklı kılmaktadır. Çalışma birçok kaynaktan istifade edilerek kaleme alınmıştır. Okuyucunun bağlama dair her şeyi bulabileceği bir çalışmadır. Gereken yerlerde tanımlamalar yapıp, yoğun bir şekilde teknik bilgilere yer verilmemesi okuyucu tarafından konuyu daha anlaşılır kılmıştır. Çalışma bazı konuların daha detaylı incelenmesi ve verilen örneklerin artırılması ile daha hacimli bir kitap haline getirilebilir.